

N:o 31.

Ank. till Riksd. kansli den 7 april 1893, kl. 1 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

Till lagutskottet har från Andra Kammaren hänvisats en af herr *J. Erikson* från Stockholm, med hvilken herr *John Olsson* instämt, väckt motion n:o 27, angående ändring i 3 § af förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, hvilket lagrum för närvarande lyder:

»Har medlem af svenska kyrkan omfattat främmande kristen lära och vill fördenskull ur kyrkan utträda; gifve sin afsigt tillkänna för kyrkoherden i den församling, han tillhör; uppgifve ock det trossamfund, hvartill han vill öfvergå. Framhärdar han i sin afsigt; inställe sig, sedan minst två månader förflutit, personligen hos kyrkoherden samt anmäle sig till utträde ur kyrkan; och göre kyrkoherden derom anteckning i kyrkoboken. Ej må någon på grund af anmälan, som skett innan han fyllt aderton år, anses från svenska kyrkan skild. I främmande församling må ej heller någon före nämnda ålder upptagas.»

Förevarande motion har följande lydelse:

»I anledning af det allt mer framträdande behovet af sådan ändring i nu gällande lagstiftning, att den, som af sin öfvertygelse i religions-

saker finner sig föranlåten att begära utträde ur statskyrkan, må, utan hinder deraf att han icke kan uppgifva något samfund, hvartill han kunde vara sinnad att öfvergå, få blifva från kyrkan skild, och under antagande att det nu mera skall vara tydligt för en hvar, att hvarken staten, kyrkan eller den enskilde kan vinna derpå, att sådant utträde i många fall omöjliggöres, anser jag mig böra förnya min vid några föregående riksdagar väckta och af Andra Kammaren tvenne gånger bifallna motion i detta ämne.

Denna fråga har redan erhållit en utredning, som gör hvarje ytterligare sådan öfverflödigt. Och det är glädjande att erfara, det hon till sin verkliga innebörd blifvit rätt bedömd af de allra fleste, som deltagit i hennes behandling. Invändningarne mot den ifrågasatta lagförändringen torde också, då man tager hänsyn till verkliga förhållanden, visa sig temligen svaga.

Till dessa invändningar hör talet om det välgörande inflytande, kyrkan antages kunna utöfva på den vilseförde. En temligen allmän erfarenhet visar likväl, att detta inflytande är högst obetydligt, om ens något. Hvad kan väl en kyrkans tjenare uträtta med afseende på en person, som alls icke tror eller vill tro på kyrkans läror? Och kan väl tron på dessa läror bibringas någon derigenom, att han mot sin vilja qvarhålls inom kyrkan? Så länge icke frihet till utträde lemnas, kan icke heller kyrkan utöfva den magt till gudlig tillrättavisning och tukt, som Kristus anförtrött åt sin församling och hvilken är nödvändig, om sant kristligt lif skall utvecklas inom kyrkan. Under diskussionen i Första Kammaren den 11 mars 1891 yttrade statskyrkans främste målsman följande: »Mycket sällan, ja man börjar nästan på att kunna säga aldrig, framkomma några förslag i positiv riktning, d. v. s. sådana som verkligen afse att uppbygga något, sådana som afse att afhjelpa hvarjehanda verkligen förefintliga behof i vår lagstiftning och som kyrkan både erkänner och önskar att få afhulpna. Men hvarför, kan då frågas, framkomma icke äfven förslag i nu nämnda riktning? Helt enkelt därför att man antager — med eller utan skäl — att de under nu varande förhållanden icke skulle kunna vinna framgång». — Dessa ord, som yttrades för att bekämpa förslaget om en sådan reform som den, hvarom jag nu hemställer, synas mig tala hellre för än emot denna reform. Största hindret för en lagstiftning, som afser att uppbygga kyrkan och förbättra hennes medlemmar, ligger nemligen utan tvifvel deri, att man icke utan att bryta mot den religionsfrihet, som grundlagen tillförsäkrar svenske medborgare, kan stifta och tillämpa sådana lagar mot dem, som ej tro

på kyrkans lära och sålunda ej anse sig böra lyda hennes bud, när dessa befinnas strida mot deras egna åsikter.

Det har ock andragits mot den föreslagna lagförändringen, att den skulle framkalla skadliga följder med afseende på barnuppfostran i så måtto, att de, som till följd af fullständig afvikelse från kristendomen utträdt ur kyrkan, skulle låta sina barn undervisas i ateistiska eller dermed jemförliga läror. Men mot detta gäller, att vi med afseende på folkundervisningen hafva bestämda föreskrifter. De undantag från dessa, som medgifvas af den s. k. dissenterlagen (kongl. förordningen den 31 oktober 1873), afse uppenbarligen barn af föräldrar tillhörande »främmande» kristna samfund. Och skulle man anse, att någon otydlighet här föreligger, kan denna lätt undanrödjas derigenom, att man i nämnda förordnings 6 § mellan orden »främmande» och »trossamfund» inskjuter ordet *kristna*. Något egentligt skäl mot den förändring jag önskar finnes dessutom icke i den gjorda invändningen, ty att man icke kan eller åtminstone icke anser sig böra hindra föräldrar inom statskyrkan att låta undervisa sina barn i gudsförnekande läror, derpå lemna bland annat den här i hufvudstaden existerande s. k. utilistiska söndagsskolan exempel.

Jag anser mig, som ofvan anmärkts, icke behöfva ingå i någon grundligare utredning af ämnet, utan tillåter mig, efter dessa erinringar, att föreslå:

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring af kongl. förordningen den 31 oktober 1873, att 3 § erhåller följande lydelse:

»Har medlem af svenska kyrkan omfattat *främmande lära* och vill för den skull ur kyrkan utträda, gifve sin afsigt till känna för kyrkoherden i den församling, han *tillhör*. Framhärda han i sin afsigt, inställe sig, sedan minst två månader förflutit, personligen hos kyrkoherden samt anmäla sig till utträde ur kyrkan, och göra kyrkoherden derom anteckning i kyrkoboken. Ej må någon — — — upptagas»; *samt*

att förordningen i öfrigt underkastas den omarbetning, som kan blifva af nöden i följd af den för 3 § föreslagna ändrade lydelse.»

Då utskottet går att afgifva utlåtande öfver ifrågavarande motion, vill utskottet till en början erinra, hurusom ändring i nu föreslagen riktning af den s. k. dissenterlagens bestämmelser uti förevarande ämne varit föremål för framställningar vid flere föregående riksdagar. Redan

vid 1877 års riksdag väcktes inom Första Kammaren motion om rätt för hvarje statskyrkans medlem, hvilken omfattat en främmande troslära, att utträda ur statskyrkan utan att behöfva uppgifva det trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, och utan hinder deraf, att den lära, han omfattat, till äfventyrs icke kunde anses såsom kristen. Motionen, hvilken var väckt af en bland vår kyrkas mera framstående målsmän och i öfrigt hvilade på en synpunkt, hvilken utskottet får anledning att här nedan närmare beröra, vann icke Riksdagens bifall, och samma öde röntes en vid 1882 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion i enahanda syfte. Vid 1883 års kyrkomöte var frågan om borttagande af skyldigheten för den, som ville utträda ur statskyrkan, att uppgifva det kristna trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, föremål för enskild motionärs framställning, och tillstyrktes densamma af det tillfälliga utskott, till hvars behandling den varit hänvisad, men lyckades icke vinna mötets bifall. Vid såväl 1885 som 1886 årens riksdagar gjordes af herr *Erikson* framställningar i samma syfte, som utmärker hans nu väckta motion. Lagutskottet vid 1885 års riksdag afstyrkte bifall till motionen, hvilken också afslogs af Första Kammaren, men bifölls af Andra Kammaren med betydande röstöfvervigt. I sitt vid följande riksdag afgifna utlåtande n:o 14 tillstyrkte lagutskottet motionärens framställning, i hvad den afsåg upphäfvande af ofvan berörda skyldighet, men ansåg sig fortfarande icke kunna förordna bifall till förslaget om borttagandet af *det* vilkor för rätten att utträda ur statskyrkan, att den troslära, som den utträdande omfattat, vore att anse såsom *kristen*. Motionens öde i kammarne blef emellertid detsamma som vid 1885 års riksdag.

Vid 1891 års riksdag förnyade samme motionär sin framställning i ämnet, och densamma tillstyrktes af lagutskottet i dess utlåtande n:o 15, men frågan strandade äfven denna gång på Första Kammarens motstånd.

I sitt ofvannämnda utlåtande, n:o 15, erinrade utskottet, beträffande förslaget om borttagande af den föreskrifna skyldigheten att uppgifva det trossamfund, hvartill man ämnar öfvergå, om lagutskottets vid 1886 års riksdag afgifna utlåtande, som bland annat innehöll:

»Enligt förordningen den 23 oktober 1860 fordrades, för att en person skulle anses från svenska kyrkan skild, ej blott att han skulle uppgifva det främmande religionssamfund, till hvilket han önskade öfvergå, utan ock att han blifvit i ett i riket tillätet religionssamfund upptagen. Detta sistnämnda vilkor borttogs genom 1873 års förordning, som endast fordrar uppgift å det trossamfund, hvartill den ur kyrkan utträdande vill öfvergå. Vid tillämpningen af detta stadgande har någon tvekan

yppats, huru vida det trossamfund, hvartill den utträdande förklarade sig vilja öfvergå, ovilkorligen borde vara, såsom i 1860 års förordning uttryckligen föreskrefs, ett i riket tillåtet, således af staten erkänt trossamfund. Denna tvekan synes dock numera hafva blifvit undanröjd, och bestämmelsen tolkas så, att medlem af svenska kyrkan kan öfvergå till hvilket historiskt befintligt, kristet trossamfund som helst. Emellertid kvarstår, äfven med den tolkning, som sålunda gifvits åt paragrafen, den inskränkning, att en person, hvilkens religiösa uppfattning i en eller flera punkter skiljer sig från svenska kyrkans, icke kan utträda ur denna kyrka, så vida han icke kan uppgifva ett bestämdt trossamfund, till hvilket han vill ansluta sig. Det kan icke förnekas, att, oaktadt den brokiga mångfald af olika trossamfund, som vår tids religiösa lif framkallat, mången kan finnas, som icke känner sitt samvete tillfredsstäldt med att öfvergå till något af dessa samfund. Denne har då att välja mellan att kvarstå inom svenska kyrkan, hvilkens åskådning han i till äfventyrs väsentliga delar ogillar, eller att öfvergå till ett annat religionssamfund, i hvars läror han icke heller kan instämma.

Härvid har erinrats, att 1873 års förordning, såsom ofvan blifvit påpekadt, icke fordrar öfvergång, utan endast uppgift om tillämnad öfvergång till ett visst trossamfund. Men den sålunda antydda utvägen att undvika ett val af nyssnämnda beskaffenhet är onekligen föga tilltalande, åtminstone för personer med mera känsligt samvete. Följden af den ifrågavarande inskränkningen har också blifvit, att många kvarstannat inom kyrkan, hvilka icke blott afvika från hennes läror, utan mot henne hysa ett rent hatfullt sinnelag, hvilket, om ej framkallas, åtminstone i väsentlig mån ökas af tvånget att kvarstå inom kyrkan.

Ett sådant förhållande står, enligt utskottets tanke, i strid mot religionsfrihetens grundsatser och kan ej vara annat än till skada för kyrkan sjelf. Denna sistnämnda synpunkt har ock blifvit af kyrkans egna målsmän framhållen.»

Vidkommande åter det ifrågasatta utsträckandet af rätten att utträda ur statskyrkan jemväl till den, som omfattat en icke kristen lära, anförde utskottet vid 1891 års riksdag följande:

Emot en dylik åtgärd hade väsentligen framstälts den anmärkning, att densamma skulle innebära ett statens uppgifvande af sin ställning såsom kristen stat, och att, då kärleken vore kyrkans högsta lag och innersta drifkraften för all hennes verksamhet, kyrkan icke borde upphöra att upplysande och förädlande inverka på dem af hennes medlemmar, som i religiöst hänseende affallit derhän, att de antingen om-

fattade trosläror, för hvilka kristendomens grundsanningar voro främmande eller ock intogo den rena gudsförnekelsens ståndpunkt. Kunde dessa affällingar också icke återföras till kyrkans sköte, vore det i allt fall hennes pligt att söka bibringa dem en kristlig lifsåskådning.

Utskottet ansåg emellertid att, huru beaktansvärda dessa skäl än måtte synas, starkare skäl likväl anförts och kunna anföras för riktigheten af den uppfattning, motionären velat göra gällande. Den af honom ifrågasatta bestämmelse innebure endast ett följdriktigt genomförande af den samvets- och trosfrihetens stora grundsats, å hvilken lagstiftningen i förevarande ämne blifvit byggd.

Vid sidan af denna synpunkt af individens rätt att i trossaker vara fri från alla tvingande band och i religiöst hänseende slippa gälla för annat eller mer än han verkligen vore, hade man ock att i likhet med motionären vid 1877 års riksdag ställa en icke mindre vigtig synpunkt, nemligen synpunkten af kyrkans i dess egenskap af samfund grundade rätt att vara till och sålunda äfven dess rätt att värna sig för fiendtliga angrepp från dess egna medlemmar. Vore kyrkan ett samfund, som för sitt bestånd kräfde enhet i öfvertygelse och handlingssätt, äfvensom ett utveckladt kraftigt och sammanslutet församlingslif, torde det äfven vara hennes obestriddliga rätt att få från sin gemenskap skilja olika tänkande, hvilka till äfventyrs funne sig manade att med hela styrkan af en lefvande öfvertygelse arbeta på hennes undergång. Att personer, som, på sätt erfarenheten från senaste tider visar, dragit i öppen härnad mot vår kyrka, fortfarande skulle räknas till kyrkans medlemmar, syntes utskottet vara ett missförhållande, som i kyrkans och statens intresse borde undanrödjas. Vidare komme här i betraktande, att, såsom jemväl flera gånger framhållits, vår tids skiftande mångfald af trosläror hade att framvisa mer än en dylik lära, hvars beskaffenhet att vara kristen eller icke kunde vara tvifvel underkastad, och vid sådant förhållande torde det mången gång vara en vanskligh sak för en samvetsgrann själasörjare att efter ett, låt vara äfven grundligt, förhör med den församlingsmedlem, som anmält sig vilja utträda ur statskyrkan, afgöra, om den lära, denne sade sig hafva omfattat, kunde anses vara kristen, och det begärda utträdet sålunda enligt nu gällande bestämmelser finge beviljas. Med fog torde äfven kunna sättas i fråga, om kyrkan kunde på något mera verksamt sätt öfva inflytande på dem af dess medlemmar, som i sin religiösa uppfattning stält sig utom kristendomens rämärken eller till och med afsvurit all religion, men hvilka mot sin vilja hölles kvar inom kyrkans murar och sålunda påtvingades ett visst sken af religiositet, som de i sjelfva verket måste förakta.

Utskottet har icke funnit skäl att ändra den ståndpunkt i denna fråga, som utskottet intagit vid 1891 års riksdag; och får utskottet följaktligen hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Stockholm den 7 april 1893.

På lagutskottets vägnar:

A. LILIENBERG.

Reservationer:

af herrar *L. O. Larsson*, *C. H. Lundström*, *Claëson*, *Ölander* och *C. F. Pettersson*, som ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionen; samt

af herr *Näslund*, hvilken ansett, att motionen icke bort tillstyrkas, i hvad den afser rätt äfven för den, som omfattat icke kristen lära, att utträda ur statskyrkan.

Herrar *Fröberg* och *Hasselrot* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
